

PROTOKOL

2021 | YIL 2 SAYI 1 | KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ STRATEJİK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ

Kötü Huylu Problem Perspektifinden Covid-19 Pandemisi ile Mücadele

Abdullah UZUN

İnsanlığın Ortak Aklı: Ombudsman

Kadir Caner DOĞAN

Avrupa Bütünleşme Kuramları Işığında Çok Düzeyli Yönetişim

Nisa ERDEM

21. Yüzyılda Dijital Diplomasinin Yükseliş

Vahit GÜNTAY

Karadeniz Havzası:

Jeopolitik Güç Mücadelesi ve İş birliği İmkânları

Adnan SEYAZ

İnsani Müdahale Tartışmasına Vakaların Etkileri

Ekrem OK

Covid-19 ve Aşı Karşıtlığı

Hüseyin YADİGAROĞLU

KARADENİZ

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

KTÜ SAM
PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr. Özgür TÜFEKÇİ
Karadeniz Teknik Üniversitesi - Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Suna ERSAVAŞ KAVANOZ
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Fatma NALBANT
Arş. Gör. Nisa ERDEM
Arş. Gör. Tülay DEMİR

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)
Doç. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)
Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)
Dr. Öğr. Üyesi Cenk BEYAZ (Sosyoloji)
Dr. Öğr. Üyesi Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

KTÜ SAM PROTOKOL DERGİSİ

2021 | YIL 2 SAYI 1 | KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ STRATEJİK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

<i>Kısa makale</i>	Kötü Huylu Problem Perspektifinden Covid-19 Pandemisi ile Mücadele <i>Abdullah UZUN</i>	5 -11
<i>Kısa makale</i>	İnsanlığın Ortak Aklı: Ombudsman <i>Kadir Caner DOĞAN</i>	13-18
<i>Kısa makale</i>	Avrupa Bütünleşme Kuramları Işığında Çok Düzeyli Yönetişim <i>Nisa ERDEM</i>	20-30
<i>Kısa makale</i>	21. Yüzyılda Dijital Diplomasinin Yükselişi <i>Vahit GÜNTAY</i>	32-39
<i>Kısa makale</i>	Karadeniz Havzası: Jeopolitik Güç Mücadelesi ve İş birliği İmkânları <i>Adnan SEYAZ</i>	41-49
<i>Kısa makale</i>	İnsani Müdahale Tartışmasına Vakaların Etkileri <i>Ekrem OK</i>	51-59
<i>Kısa makale</i>	Covid-19 ve Aşı Karşıtlığı <i>Hüseyin YADİGAROĞLU</i>	61-70

İNSANİ MÜDAHALE TARTIŞMASINA VAKALARIN ETKİLERİ

Öğr. Gör. Ekrem OK
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
ekremok.erz@gmail.com

Öz

Son on yılların en yoğun tartışmalarına sebep olan “insani müdahale” terimi adından da anlaşılacağı üzere insani gerekçelerle bir başka ülkenin iç işlerine izin almadan askeri bir şekilde müdahaleyi ifade etmektedir. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından insani müdahalelere hem devletler nezdinde hem de akademik çalışmalarda ilgi artmıştır. Bu ilgi karşıt bir grubun da oluşmasını da beraberinde getirmiş ve bugün hala devam eden müdahale yanlıları ve egemenlik yanlıları olarak adlandırılabilir iki karşıt görüş meydana gelmiştir. Fakat uluslararası kamuoyunun bu iki görüşe verdiği destek hep aynı ölçüde olmamıştır. Bu çalışma gerçekleştirilen insani müdahalelerin bu iki karşıt tartışmaya etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. İnceleme sonucunda bu çalışma, 1991 Irak, 2003 Irak ve 2011 Libya olmak üzere üç vakanın dönüm noktası olacak düzeyde bu tartışmada etkili olduğunu tespit etmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani müdahale, ulusal egemenlik, insan hakları

Giriş

İnsani müdahaleler hem gerçekleştirildiklerinde hem de gerçekleştirilmediklerinde birçok tartışmaya neden olan son on yılların önemli konularından biridir. Konsept, başka bir ülkede yaşanan insan hakları ihlallerinin diğer devletleri ilgilendirip ilgilendirmediği kaygısından doğmuş ve temelde insan hakları ihlallerinin yaşandığı bir ülkenin içişlerine, üçüncü bir ülke, ülkeler grubu veya bir uluslararası organizasyon tarafından, o ülkenin rızası aranmaksızın askeri şekilde müdahale etmeyi ifade etmiştir. İnsani müdahalelere yönelik tartışmalar sonucu, bugün de devam eden, iki karşıt görüş oluşmuştur; farklı isimlere sahip olabilen bu tartışma özünde “ciddi insan hakları ihlallerinin yaşandığı yerlere bu sorunu çözmek amacıyla müdahale yapılmalı”, düşüncesinde olanlar ile “devletlerin iç işlerine karışılmamalı düşüncesinde” olanlar arasındadır.

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, uluslararası sistemin iki süper güç arasındaki mücadelesine dayanan interstate

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, uluslararası sistemin iki süper güç arasındaki mücadelesine dayanan interstate yapısı önemini yitirmiş ve iç savaşların öne çıktığı intrastate bir yapı yeni dönemde belirgin olmuştur. Bu yeni dönem Irak ile başlamış, Somali'de Ruanda'da, Haiti'de, Bosna'da, Doğu Timor'da ve Kosova'da devam etmiştir. Bu iç savaşlar sırasında yaşanan yoğun insan hakları ihlalleri uluslararası toplumun dikkatini çekmiş, işlenen insanlık suçları büyük uluslararası tepkilere yol açmış (Hehir, 2010: 51) ve bu bölgelere müdahale çağrıları yapılmıştır.

Bu müdahale çağrılarını yapan grup, beraberinde müdahale karşıtı grubu da getirmiştir. Bu iki karşıt görüşe yönelik verilen destekler zamanla değişmiştir, soğuk savaştan sonra müdahale fikri ağır basarken, 21. yy. ile birlikte bu görüşe verilen destek azalmış, müdahale etmeme fikri tekrardan destek görmeye başlamıştır. Özellikle, yapılan müdahaleler bu iki kamp arasındaki denge terazisinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Örneğin şiddeti durdurabilmiş, olumlu sonuçlar doğurmuş müdahaleler sonrasında müdahale yanlıları güç kazanırken, işleri daha da kötüye götüren, çıkarların ana etken olduğu müdahaleler sonrasında insani müdahale karşıtları büyük destek toplamışlardır.

Bu aşamada, bu rüzgâr değişimine sebep olan dönüm noktalarının ne olduğu sorusu, ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma ise, gerçekleştiren vakaların insani müdahale yanlıları ve karşıtları arasındaki bu tartışmaya etkilerini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma bu iki kutup arasındaki mücadelede üç dönüm noktası tespit etmiştir. Birincisi insani müdahale konseptinin büyük destek toplamaya başladığı 1991 Irak müdahalesi, ikincisi, dengeyi İnsani müdahale karşıtları tarafına dönmeye başladığı 2003 Irak müdahalesi ve son dönüm noktası olarak insani müdahale konseptinin çok büyük güven kaybettiği ve insani müdahale yanlılarının en önemli argümanlarından birini kaybettiği 2011 Libya müdahalesi. Bu çalışmada öncelikle insani müdahale yanlıları ve karşıtlarının argümanlarından bahsedilecek, daha sonra dönüm noktası olarak değerlendirdiğimiz vakaların bu tartışmalara yönelik desteklerde meydana getirdiği değişiklikler ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

1. Teorik Tartışmalar

1.1. İnsani Müdahale Yanlısı Argümanlar

İnsani müdahalelere yönelik argümanları etik argümanlar ve hukuki argümanlar olarak ikiye ayırarak incelemekte fayda vardır, etik argümanlar insani müdahalelerin neden yapılması gerektiğini açıklayan normatif bir bakış açısını ifade etmektedir. Hukuki argümanlar ise insani müdahalelerin hukuka uygun olmadığı iddialarına karşı geliştirilmiştir.

Etik argümanlar insani müdahalelerin en güçlü olduğu temayı oluşturur. Bunun sebebi etik argümanların, bir anlamda insani müdahalenin varoluş temelini oluşturmasıdır. Ayrıca bunlar insani müdahale karşıtlarının altını oyamadığı tek argümandır. İnsani müdahale karşıtları, sonraki bölümde de görüleceği üzere, insani müdahaleye karşı çok zorlayıcı, altı dolu eleştiriler yöneltmektedirler. Fakat hala daha katliam, soykırım tehdidiyle karşı karşıya olan topluluklara karşı ne yapılmalı (Fine, 2007: 81), sorusu cevapsız bırakılmaktadır.

Birçok insani müdahale yanlısı, hukuk olmasa dahi, sivilleri soykırım ve katliamlardan korumak gibi bir ahlaki görevin var olduğunu iddia eder (Bellamy & Wheeler, 2014: 481). Müdahale etmemenin (non-intervention) bazen gerçekleşen ağır sonuçları insani müdahale karşıtlarının cevap veremediği sorunlar arasındadır (Mirza, 2020: 6). Tesón (1996: 342)'a göre, BM, modern tarihin en acımasız otoriterlerinin (Hitler, Mussolini vs.) yarattığı dehşete tepki olarak kurulmuştur. Bu yüzden, müdahale karşıtlığı sadece tiranları ödüllendirmek anlamına gelmez, aynı zamanda BM'nin korumayı taahhüt ettiği uluslararası düzene bir ihanettir. Müdahale yanlılarına göre egemenlik kavramı artık otoriter yönetimlerin ülke içinde işledikleri insanlık suçlarına karşı kullandıkları bir kalkan haline gelmiştir.

Eski BM Genel sekreterlerinden, Ban Ki-Moon, Kofi Annan, Javier Pérez de Cuéllar ve Butros Butros-Gali'nin de dahil olduğu bir grup insani müdahale yanlısı, egemenlik kavramını yeniden yorumlama eğilimindedirler. Daha doğrusu genişletme eğilimindedirler. İnsani müdahale yanlıları egemenliğe beşinci bir nitelik tanımlarlar; sorumluluk. Onlara göre egemen devletin insan haklarını koruma sorumluluğu vardır fakat devlet bu sorumluluğunu yerine getirmekte başarısız olursa, devlet egemenlik hakkını da kaybetmiş olur, koruma sorumluluğu da uluslararası topluma geçer (Bellamy & Wheeler, 2014: 481-487).

Paul Christopher (1996: 110,111) göre, devlet yapısının olmadığı bir toplumda insanlar nasıl ki kendilerini korumak ve suçluları cezalandırmak zorundadır, uluslararası toplumda da devletler insani suçları önlemek zorundadır. Egemenliğin modasının geçtiğini ve bu yüzden acı çeken toplumların acısını dindirmenin yasal olmasa da meşru olduğu ifade edilmektedir (Hehir, 2010: 52). Ayrıca Duke (1994: 35)'e göre, uluslararası hukuk statik, sabit bir yapıda değildir, değişime ve yeniden yorumlamaya açıktır.

İnsani müdahale yanlıları insani müdahalelerin BM Anlaşmasını ihlal etmediğini, aksine BM anlaşmasına uygun olduğunu iddia ederler. Özellikle anlaşmanın 1(3), 13, 55 (c) ve 56 maddelerine atıfta bulunurlar (Madde, 1(3), 13, 55 (c), 56,

BM Anlaşması, 1945). Bu maddeler tek başına yasal bir zemin oluşturamamakta fakat Duke (1994: 36)'e göre bu maddelerin bileşik etkisi insani müdahaleler için yasal zemin oluşturabilmektedir. Ayrıca BM Anlaşmasınının 39. 40. ve 41. maddeleri insani müdahaleleri destekleyecek şekilde yorumlanabilmektedir (Madde 39, 40, 41, 42, BM Anlaşması, 1945). Yine Duke (1994: 36)'e göre insan hakları ihlalleri bu maddelerde geçen uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdittir.

İnsani müdahale karşıtlarının en yoğun eleştirilerinden biri de insani müdahalelerin kuvvet kullanımını yasaklayan BM'nin 2(4) maddesini açıkça ihlal ettiğidir. Ancak, Duke (1994: 36), insani müdahalelerin, bu maddede geçen "*toprak bütünlüğü ya da siyasal bağımsızlık*" ile bir ilgisi olmadığını, insani krizi çözmek amacıyla gerçekleştirildiğini, bu nedenle de bu maddeyle çelişmediğini ifade eder.

1.2. İnsani Müdahale Karşıtı Argümanlar

İnsani müdahalelere yönelik eleştiriler çok yönlü olabilmektedir, fakat bu eleştirileri üç ana tema altında toplamak mümkündür. İlk tema insani müdahalelerinin istismara açık olmasıyla ilgilidir. İkinci tema insani müdahalelerin faydasızlığı ile ilgilidir, üçüncü tema ise insani müdahalelerin hukuki durumu ile ilgilidir.

İnsani müdahalelerin istismara açık olması en önemli eleştiri temalarından biridir. Shen (2001: 9,10)'e göre devletler için insani müdahaleler bir güç aracından başka bir şey değildir. İnsani müdahalelerin istismar edilmesinde öne çıkarılan bir diğer konu ise çifte standarttır. Yani eşit veya paralel insani sorun yaşayan ülkelere eşit veya paralel şekilde yaklaşılmaması, devletlerin müdahale edeceği vakaları seçmesi istismar iddialarını güçlendirmektedir (Weiss, 2000: 20). İnsani müdahalelerin istismar edildiğinin bir diğer göstergesi ise asimetriktir oluşudur, yani insani müdahale deyince aslında güçlünün zayıfa müdahalesinden bahsetmekteyiz, aksinden değil (Shen, 2001: 10,11).

İnsani müdahale karşıtlarının bir diğer teması ise insani müdahalelerin faydasızlığıdır. Shen (2001: 10-15)' göre, özgürlüğün dışardan getirilmesi çok nadir görülen bir şeydir ve şiddet çoğunlukla geri tepen bir yapıdadır. Ayrıca müdahalelerin ayrılıkçı hareketleri ve terörizmi teşvik etme ihtimali de bulunmaktadır. 1991 yılında, Irak'ın müdahalesinin Kürt grupları güçlendirerek, 2017 yılında bir bağımsızlık referandumu yapacak duruma getirmesi Shen'in bu yorumunu doğrular niteliktedir.

İnsani müdahale karşıtlarının en fazla eleştiri yönelttiği konulardan bir diğeri ise insani müdahalelerin hukuki durumudur, birçok insani müdahale karşıtı askeri insani

müdahalelerin uluslararası hukukta yerinin olmadığını söylemektedir. Onlara göre bir ülkenin siyasi egemenliğine ve toprak bütünlüğüne müdahale etmek suç teşkil eden fiildir ve uluslararası düzen, devletlerin birbirlerinin egemenliğine saygı gösterip, iç işlerine karışmadıklarında korunabilir (Ayoob, 2002: 81; Davidovic, 2008: 136).

Egemenlik kavramının yeniden yorumlanması veya değerinin azaltılması da insani müdahale karşıtlarına göre sorundur. Ayoob (2002: 84–92)göre bu anlayış yalnızca belli medeniyet düzeyindeki ülkelere, yani çoğunlukla batılı ülkelere egemen sıfatını layık görmektedir. Ona göre, egemenlik prensibi son dört yüzyıldır, uluslararası düzenin ve adaletin sağlanılmasına önemli katkıları olmuş bir prensiptir. Shen (2001: 7,8)'e göre ise egemenlik buyruk kuralı (*jus cogens*) haline gelmiş bir kavramdır.

2. Tartışmanın Dönüm Noktaları

2.1. 1991 Irak, Altın Çağın Başlangıcı

Irak Müdahalesi Saddam Hüseyin güçleri tarafından katliam riski altında bulunan Kürtlere kuzeyde güvenli bir bölge oluşturma amacıyla gerçekleştirilmiş bir insani müdahaledir. Bu harekât kapsamında 36. Paralelin kuzeyi, uçuşa yasak bölge olarak ilan edilmiş (McQueen, 2005: 28) ve Irak ordusu bölgeden çekilmek zorunda kalmıştır(Haulman, 1991: 181,182; Rudd, 2004: 226).1991 Irak müdahalesi, insani müdahalelerin altın çağı olarak değerlendirilen 1990-2000 arası on yıllık dönemin başlangıcıdır. Hem geleneksel olarak içişlerine karışmama ilkesine dayanan egemenlik kavramı için hem de insani müdahaleler için bir dönüm noktasını ifade eder. Yapılan bu müdahalenin uzun dönemde ayrılıkçı hareketleri desteklemek gibi olumsuz etkileri olmuş olabilir fakat yapıldığı dönem itibariyle, kendi halkına şiddet uygulama konusunda sicili kabarık olan Saddam hükümetinin yeni bir katliamın girişimini engellediği açıktır. Bu sebepten yapılan müdahale başarılı sayılmış ve insani müdahale konsepti için altın bir çağın başlamasına sebep olmuştur.

2.2. 2003 Irak, Şüpheliğin Yükselişi

İnsani müdahale konsepti için Irak, altın çağın Irak'ta başlayıp, Irak'ta sonlanması açısından farklı bir konuma sahiptir. 2003 Irak savaşı, tam anlamıyla bir insani müdahale değildir. İnsan hakları izleme örgütü de bu müdahalenin bir insani müdahale olmadığını açıklamıştır (*War in Iraq: Not a Humanitarian Intervention*, 2004). Fakat ABD'nin insani gerekçeleri bir meşrulaştırma aracı olarak kullanmasından ve müdahalenin insani müdahale konseptine önemli etkileri olmasından dolayı, bu çalışmada ikinci bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Irak müdahalesi hem başlangıçta hem devam ederken hem de sonrasında çok yoğun eleştiriler almış ve İnsani müdahaleye yönelik şüphelerin artmasında önemli etkileri olmuştur. Her ne kadar Bush yönetimi, Irak'a giriş sebebini, Saddam Hükümeti'nin biyolojik, kimyasal ve nükleer silah üretmesini engellemek olarak açıklasa da dünya kamuoyunu ikna etmekte başarılı olamamıştır. Müdahale sırasında gerçekleştirilen insan hakları ihlalleri müdahaleye yönelik eleştirilerin artmasına sebep olmuştur. Savaş sonrasında da İngiltere'nin eski başbakanı Tony Blair'in Irak savaşına yönelik özrü ve itirafları, ardından terör örgütü Işid'in ortaya çıkmasında Irak müdahalesinin büyük payı olduğu (Osley, 2015) düşüncesi de konseptte yönelik güveni oldukça zedelemiştir. Tüm bunlar uluslararası toplumda insani söylemlerin devletler tarafından nasıl istismar edilebileceğini göstermesi ve insani müdahalelerin altın çağını kapatması açısından önemlidir.

2.3. 2011 Libya, Karşıtların Zaferi

Libya müdahalesi, Kaddafi hükümeti ile muhalif güçler arasında yaşanan çatışmalar sonucu gerçekleşmiştir. Yaşanan bu çatışmayı durdurmak 19 Mart 2011 tarihinde NATO öncülüğünde, BMGK yetkilendirilmesiyle bir insani müdahale gerçekleştirilmiştir. Libya müdahalesi sonuçları itibariyle çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu müdahale insani müdahalelerin insani suçları önlemekle sınırlı kalmayıp ülkelerin siyasi geleceğinde belirleyici de olabileceğini göstermiştir. Bu müdahale isyancı muhaliflerin, daha donanımlı ve eğitilmiş Kaddafi güçlerine karşı kazanmasına yardımcı olmuş (Barrie, 2012: 63), bir başka deyişle ülkenin kaderinin değişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Libya müdahalesi, insani müdahale yanlılarının insani müdahalelerin devletlerin politik bağımsızlığına ve toprak bütünlüğü ile herhangi bir ilgisi olmadığı sadece yaşanan insani sorunu durdurma amacıyla olduğu argümanına da büyük darbe indirmiştir. Ayrıca Libya müdahalesi sonrasında Suriye'ye yönelik yapılan insani müdahale çağrıları Rusya ve Çin tarafından çoğunlukla Libya'daki gibi bir rejim değişikliğine sebep olacağı endişesiyle veto edilmektedir. Bu anlamda Libya müdahalesi, insani müdahale karşıtlarına güçlü yeni argümanlar vermiştir.

Sonuç ve Tartışma

Egemenlik ve İnsani müdahale kavramları birbirine doğal bir şekilde karşıt olmuş kavramlardır. Her ne kadar bazı insani müdahale yanlıları tarafından iki terimin birbiriyle çelişmediği iddia edilse de iki konseptin birlikte yer alması mümkün gözükmemektedir. İnsani müdahale kavramı egemenlik duvarında gedik açıldıkça gelişebilmiştir. Chopra ve Weiss

(1992: 110)'e göre, egemenlik her zaman insan haklarından daha üstün konumlandırılırdı, insani müdahale diye bir konsept gelişmezdi.

Oluşan bu doğal karşıtlıktan dolayı artık bu iki terimin birlikte var olma ihtimali oldukça azalmıştır. Bu iki terim arasında bir ters orantı oluşmuştur. İnsani müdahale gerçekleştirmek için, hedef ülkenin egemen olmadığına uluslararası kamuoyunun ikna edilmesi gerekmektedir. Egemen olarak kabul edilen bir ülkeye müdahale edilmesi ihtimali çok düşüktür bu yüzden hedef ülkenin egemenliğinin tartışmaya açılması gerekmektedir. Yani, hedef ülkeye dair söylemin “başarısız devlet (failed state)” olarak inşa edilmesi gerekmektedir. Walling'e göre iki senaryoda insani müdahalelerin gerçekleşme ihtimali vardır; hedef ülkenin egemenliğinin yetersiz olduğunun iddia edilmesi veya hedef ülkenin devlet otoritesinin illegal olduğunun iddia edilmesi (Walling, 2015: 22). Suriye örneğinde görüleceği üzere, müdahale çağrısı yapanlar ve müdahale karşıtı olanlar arasında Suriye hükümetine yönelik “meşru -meşru değil” tartışması yaşanmaktadır.

İnsani müdahale yanlılarının en güçlü olduğu argümanlar etik argümanlardır, hukuki argümanlar ise karşı argüman olarak ortaya çıktığı için etik argümanlar kadar güçlü değildir, hatta çoğu noktada zorlamadır. Fakat insani müdahalenin BM Anlaşmasının 2(4) ile çelişmediği çünkü ne devletlerin ne toprak bütünlüğüne ne de siyasi bağımsızlığına tehdit oluşturacak şekilde tasarlanmadığı konusundaki argüman geçerli bir argümandır. Teoride insani müdahaleler yalnızca yaşanan insani krizleri çözmek, insanlık suçlarını ortadan kaldırmak ve şiddeti bitirmek amaçlı gerçekleştirildiği için devletlerin toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığına bir tehdit oluşturmamaktadır.

Fakat aynı şeyi 2011 Libya müdahalesi sonrasında söylemek mümkün değildir. Çünkü bu müdahale insani müdahalelerin insani suçları önlemekle sınırlı kalmayıp ülkelerin siyasi geleceğinde belirleyici de olabileceğini göstermiştir. Bu müdahale isyancı muhaliflerin, daha donanımlı ve eğitimli Kaddafi güçlerine karşı kazanmasına yardımcı olmuş (Barrie, 2012: 63), bir başka deyişle ülkenin siyasi kaderinin değişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda Libya müdahalesi insani müdahale yanlılarının en önemli argümanlarından birini (insani müdahalelerin devletlerin politik bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü ile bir ilgisi olmadığı sadece yaşanan insani sorunu durdurma amacıyla olduğu) kaybetmesine sebep olmuştur.

Suriye'ye yönelik yapılan insani müdahale çağrıları Rusya ve Çin tarafından çoğunlukla Libya'daki gibi bir rejim

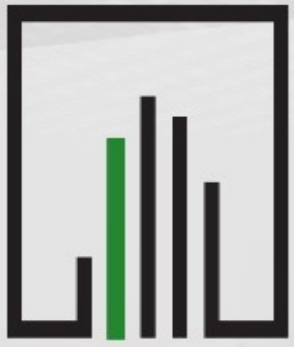
değişikliğine sebep olacağı endişesiyle veto edilmektedir. Bu anlamda Libya örneği müdahalenin yalnızca insani müdahale yanlılarının önemli argümanlarından birini çürütmekle kalmayıp, insani müdahale karşıtlarına güçlü yeni argümanlar verdiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

İncelenen vakalar göstermektedir ki, her ne kadar insani müdahaleleri destekleyen teorik söylemler çoğalsa da insani müdahalelere yönelik uluslararası kamuoyunun desteğini belirleyecek ana unsur pratikte gerçekleşen müdahalelerdir. Devletlerin insani söylemleri çıkarlarını gizlemek için kullanması, yani istismar etmesi insani müdahale konseptine duyulan güveni de zedelemektedir. 2003 Irak müdahalesiyle artan insani müdahale karşıtlığı Libya müdahalesiyle zirveye ulaşmıştır. Bu noktada “insani müdahale konseptinin yeniden yükselmesi mümkün müdür?” sorusu öne çıkmaktadır. İnsani müdahale konseptinin yeniden yükselmesi mümkündür çünkü insani müdahaleyi ortaya çıkaran etik sorunsallar hala daha geçerlidir ve güçlüdür. Fakat bunun için insani müdahale konseptinin istismar sorununu halledecek şekilde bir kodifikasyon geçirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Ayoob, M. (2002). Humanitarian Intervention and State Sovereignty. *The International Journal of Human Rights*, 6(1), 81–102. <https://doi.org/10.1080/714003751>
- Barrie, D. (2012). Libya’s lessons: The air campaign. *Survival*, 54(6), 57–65. <https://doi.org/10.1080/00396338.2012.749629>
- Bellamy, A. J., & Wheeler, N. J. (2014). Humanitarian intervention in world politics. In J. Baylis, P. Owens, & S. Smith (Eds.), *The globalization of world politics* (pp. 479–493). Oxford University Press.
- Chopra, J., & Weiss, T. G. (1992). Sovereignty is No Longer Sacrosanct: Codifying Humanitarian Intervention. *Ethics & International Affairs*, 6, 95–117. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7093.1992.tb00545.x>
- Christopher, P. (1996). Humanitarian Interventions and the Limits of Sovereignty. *Public Affairs Quarterly*, 10(2), 103–119.
- Davidovic, J. (2008). Are humanitarian military interventions obligatory? *Journal of Applied Philosophy*, 25(2), 134–144. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.2008.00393.x>
- Duke, S. (1994). The State and Human Rights: Sovereignty Versus Humanitarian Intervention. *International Relations*, 12(2), 25–48. <https://doi.org/10.1177/004711789401200203>

- Fine, R. (2007). *Cosmopolitanism*. Routledge.
- Haulman, D. L. (1991). Crisis in Iraq: Operation PROVIDE COMFORT. In *Short of war: major USAF contingency operations, 1947-1997* (pp. 179–188).
- Hehir, A. (2010). *Humanitarian Intervention: An Introduction*. PALGRAVE MACMILLAN.
- McQueen, C. (2005). *Humanitarian Intervention and Safety Zones*. In *Humanitarian Intervention and Safety Zones*. PALGRAVE MACMILLAN.
<https://doi.org/10.1057/9780230554979>
- Milletler, B. (1945). *Birleşmiş Milletler Antlaşması*. Resmi Gazete.
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>
- Mirza, N. (2020). The (Il)Legality of Humanitarian Intervention. *Amsterdam Law Forum*, 12(1).
- Osley, R. (2015). Tony Blair apologises for 'mistakes' over Iraq War and admits 'elements of truth' to view that invasion helped rise of Isis. *The Independent*.
<https://www.independent.co.uk/news/people/tony-blair-apologises-for-mistakes-over-iraq-war-and-admits-elements-of-truth-to-view-that-invasion-helped-rise-of-isis-a6707776.html>
- Rudd, G. W. (2004). *Humanitarian intervention : assisting the Iraqi Kurds in Operation Provide Comfort, 1991*.
- Shen, J. (2001). The Non-Intervention Principle and Humanitarian Interventions Under International Law. *International Legal Theory*, 7(1), 1–32.
- Tesón, F. R. (1996). Collective Humanitarian Intervention. *Michigan Journal of International Law*, 17(2), 323–371.
- Walling, C. B. (2015). Human rights norms, state sovereignty, and humanitarian intervention. *Human Rights Quarterly*, 37(2), 383–413. <https://doi.org/10.1353/hrq.2015.0034>
- War in Iraq : Not a Humanitarian Intervention. (2004). *Human Right Watch*.
<https://www.hrw.org/news/2004/01/25/war-iraq-not-humanitarian-intervention>
- Weiss, T. G. (2000). The politics of humanitarian ideas. *Security Dialogue*, 31(1), 11–23.

6.

ULUSAL
YEREL YÖNETİMLER
SEMPOZYUMU

“Dirençli Kentler”

